

Llegir o masturbar-se?

Ignasi Aragay (director adjunt de l'ARA)

2/6/2022

Aquesta setmana ens acabem d'assabentar que el nivell de comprensió lectora dels nens catalans de 10 anys és un dels més baixos de l'Estat i d'Europa. Només tenen per darrere els de Ceuta i Melilla. Quan tenen 15 anys sembla que les estadístiques catalanes (proves PISA) remunten, i que no és perquè s'igualin a la baixa. Potser no és tan greu, però segueix sent un problema. Perquè aquesta setmana també hem sabut, a través del testimoni d'una experta en didàctica de la lectura, Alba Castellví, que els aspirants a mestres que van a la universitat tampoc no llegeixen llibres; de fet, a molts no els agrada llegir (no sé si passa el mateix en altres graus universitaris; estaria bé tenir estadístiques). Per tant, difícilment faran que els seus futurs alumnes agafin l'hàbit de llegir i encara menys que arribin a considerar un plaer la lectura literària.

L'índex de pares lectors també ha caigut en picat, segons confessen els mateixos nens enquestats. Ho corroboraria un estudi fet als EUA, que xifra en 352 les vegades que cada dia de mitjana un adult consulta el mòbil, un cop cada 2 minuts i 43 segons; abans de la pandèmia la xifra era de 96 cops al dia. És més que probable que els adults catalans hàgim seguit el mateix patró incremental. Els adults, doncs, enganxats al mòbil, tampoc és que estiguem en condicions de donar a casa cap bon exemple lector als infants.

Sembla clar: avancem cap a una societat alfabetitzada però no lectora. Se'n diu analfabetisme funcional. Si més no, s'estén l'avversió o la mandra a agafar un llibre, com si fos una pèrdua de temps, en cap cas un plaer. La lectura reposada s'ha convertit en una nosa. Cada cop són més els qui la veuen com un esforç inútil. Abans aportava prestigi social, ara ja no. No hi ha temps. El prestigi avui ve d'estar al dia amb les sèries, els viatges, els restaurants, l'esport... Tot això està molt bé. Però llegir també. I ha passat a ser prescindible, negligible.

La competència de les pantalles és ingent i sembla imbatible. Socialment, el llibre ha desaparegut. Menys per Sant Jordi o per a minories. En moltes cases no n'hi ha. Tampoc hi ha diaris de paper, una altra via d'entrada en l'hàbit lector. A les escoles cada cop hi ha menys llibres. No hi ha biblioteques d'aula ni de centre: el 56% d'escoles catalanes no en tenen (a Espanya, en tenen el 81%). I de les que sí, la majoria no tenen pròpiament bibliotecari ni un espai, un fons, un pressupost o una gestió adequats. Per cert, les escoles sueques estan començant a fer marxa enrere en l'ús de pantalles; no en va, cada cop està més clar que abusar-ne redueix el coeficient intel·lectual d'infants i adolescents.

Sobre la lectura, i sobre la comprensió lectora, descansen molts pilars socials i humans. Com relata magistralment Irene Vallejo a *El infinito en un junco*, la humanitat ha progressat els darrers mil·lennis gràcies a la paraula escrita. Llegir i escriure ajuda a pensar, a raonar, a matisar els sentiments, els prejudicis i les intuïcions. L'àgora pública en què es basen les societats democràtiques té un pilar en la paraula escrita, reflexionada, essencial per a un pensament crític i lliure. La impremta va ser un gran avenç cap a la llibertat, primer religiosa i després política. ¿L'era digital suposarà una involució? No vull caure en el fatalisme i la nostàlgia, però els símptomes són preocupants. I la consciència sobre el problema, escassa. No sé si exagero: ho veig com un perill civilitzatori equivalent al climàtic. Però se'n parla ben poc.

Llegir costa: els joves i no tan joves prefereixen mirar el mòbil. Estimar algú costa, la gent prefereix estimar-se a si mateixa. Pensar costa, és més fàcil dir el que toca. Menjar bé costa, el *fast food* o els precuinats estan molt a mà. Fer l'amor costa, és més fàcil masturbar-se (amb el mòbil, és clar). Abans es feia amb la literatura eròtica. Llegir, quan hi trobes la gràcia, sempre és un plaer intel·ligent. Un plaer en perill d'extinció?